

GAMMELT OG NYT OM BØGER OG DERES BIND

AF ANKER KYSTER

Bogbinder Anker Kyster forestiller sig, hvad en yngre kunstner vilde sige om moderne bogbindproblemer —

For et Par Aar siden blev jeg anmodet om at tage en Radiodiskussion om Bogbind sammen med en yngre Tegner og Kunstindustrimand. Den skulde angaa de haandgjorte Bind, som Haandværker og Kunstner arbejder sammen paa i Fællesskab. Masketindene, som er et helt Kapitel for sig, skulde lades ude af Betragtning, og det var lagt saaledes tilrette, at jeg skulde stille mig paa et traditionelt Standpunkt og diskutere ud fra dette, mens Kunstneren skulde argumentere ud fra et nyere, mere moderne Stade i Retning af Brugskunst.

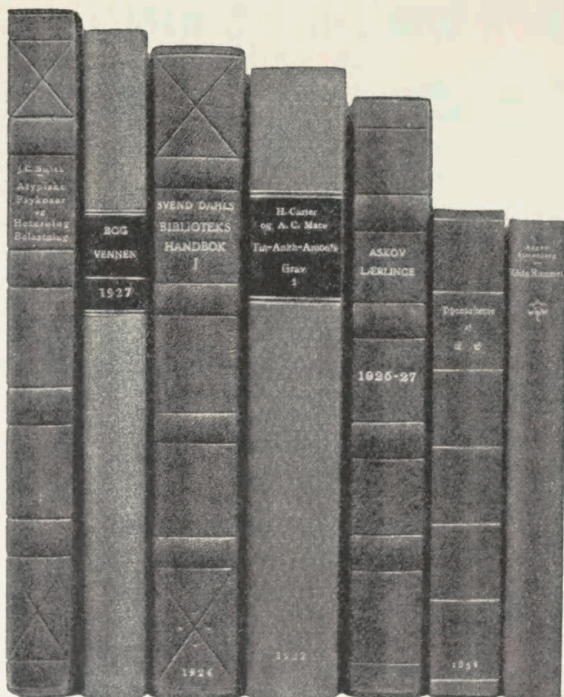
Vi burde have byttet Roller. Jeg som Haandværker kunde passende have talt om hensigtsmæssig Benyttelse af de mange forskellige Slags Materialer og om, hvad der kunde bringes frem i ny Retning ved Hjælp af Værktøjet, herunder de mange Stempler, Rulletter o. s. v. Materiale og Arbejde er jo det evigt bestaaende Grundlag for Bindet, som, naar det er smukt i Stof og Farve, naar alt er vel valgt og korrekt udført, har nok i sig selv uden yderligere Pynt. Dets Funktion er at bevare Bogen, gøre at den kan aabnes og lukkes, at den er hændig at benytte og behagelig at tage paa. Saa kunde Kunstneren have talt om Dekorationen og ud fra rent æstetiske Grunde forfægtet Enheden i det Kunstværk, som den gode, omhyggeligt trykte, eventuelt illustrerede Bog skal danne sammen med sit dertil svarende Bind.

Og jeg kunde tænke mig, at han først vilde forklare de ærede Lyttere, at ligesom i Fortiden de nye Bøger fik netop de Bind, som var moderne i paagældende Tidsrum, saaledes skal idag en moderne Forfatters Værk klædes i en Dragt, der passer til vor Tid. Tegneren kunde vise, hvorledes man med andre, mer eller mindre gyldne Virkemidler end de hidtil gængse, kan understrege, at det er Anno 1934's Tanker, det drejer sig om.

Det kan ikke gøres ved Purisme, saaledes som en Kunstkritiker har foreslaaet, lade hele Bindet være uden Dekoration, blot anbringe en Rygtitel. Dette vilde være en kunstnerisk Falliterklæring og kun en Efterligning af, hvad Bogbinderne selv har præsteret, saa længe trykte Bøger har eksisteret.

Typen er gammelkendt, giver fuld Nyttevirkning og Bindene er som Regel, hvad man kalder reelle og pæne. Her kunde indskydes, at da Bogtrykkeren har beregnet sin Kolumne og sin Margin efter det gyldne Snit eller en anden god Regel, maa det fremkomne Format selvfølgelig respekteres af Bogbinderen, enten Bindfladen derved bliver god i Forholdene eller ikke og, da nogle Bøger er født volumniøse, andre kun er Smaapiecer, saa staa Bogbinderen, selv om han fik en Kunstner ved sin Side, lige saa magtesløs overfor det kubiske som overfor det geometriske i disse dekorationsløse Bind. En enkelt eller et Par Gulddinier langs Bindets Kanter og nogle over Ryggen er blot at betragte som en Afgrænsning af Skindfladen. I alle Lande og gennem alle Tider har Bogbinderne anvendt denne simple Linieføring, og allerede i forrige Aarhundrede har man i danske Fagskrifter fremhævet den ganske enkle Dekoration som ønskelig. Det kan altsaa heller ikke være noget typisk for vor Tid, og det er vel ogsaa en lidt for spartansk, ihvertfald letkøbt, Opgave for en Nutidstegner.

Men er han opfindsom og praktisk, kunde han for Eksempel i Samraad med Bogbinderen benytte Værkstedernes Stregværktøj til Guldtryk, saaledes som man navnlig i Udlandet har vist det muligt, gøre Fladen mere levende ved Sammenstilling af Linierne paa nye Maader: afvekslende ulige svære, grupperede i parallelle Bundter, knækkende og krydsende sig, dannende concentriske Cirkler og Segmenter, brudt af skarpe Zig-zag-Figurer, Kvadrater og Rammer med prikkede eller skraverede Felter, snart massivt snart let i Guldvirkningen. Stempler skal selvfølgelig ikke udelukkes, blot maa det være smaa Enheder, enkle i Formen, enten fyldt med Guld eller i Kontur og bragt i organisk Sammenhæng med Liniespillet eller dannende selvstændige Mønstre og faste Hvilepunkter for Øjet. Saa er der Farverne at operere med. Det maa menes, at Efterkrigs-Litteraturen taaler kraftigere Farver og stærkere Modsætninger end den ældre. Skalaer af muntre Farver, milde Overgange

En række nyere bogrygge fra Anker Kysters værksted.

af Secundærfarver eller neutrale og triste har i flere Generationer været brugt som et Middel til at forberede Læseren, give ham et Indtryk af Bøgenes Forskelligartethed i Stemning eller Idé. Men, foruden større Kontrastvirkning, forlanger man nu bredere Flader og sætter baade de rene og de brudte Farver op mod hverandre paa en anden Maade end før. De kan være saa bizarre som Orange-Spanskrønt-Sort, Violet-Kanarie-gult-Graat, sammen med Guld, Sølv, Perlemor eller andre usædvanlige Stoffer, og der kan komme Resultater frem, som minder om visse moderne Maleres Arbejder.

Ogsaa selve Titlen kan tegnes dekorativ og arbejdes ind i den øvrige Ornamentik, eller den kan staa som Bindets eneste Pryd. Ryggen, som er det faste og dog elastiske Parti, det Led som binder de to Sideflader sammen, maa behandles med særlig Omtanke. Den maa virke med mindst samme Fylde som Dekorationen paa Siderne, for at man ikke faar Følelsen af, at den er for svag og spinkel og ude af den Helhed, der, efter sunde, moderne Begreber, bør være over Bindet. Alt dette burde være noget af det nye, som hver Tegner med Flid maatte gennemarbejde paa sin

egen Vis, for at finde en Afløsning for de nu i Aarevis fremkomne ret enkle Bind, hvis Hovedmotiv er Linie- og Stempelrammer.

Men Kunstneren, som har det vide Udsyn, skuer saa hen over Mylderet af svundne Tiders Bøger med deres tidt underlige Typer og Satsmaader, med stort dekorativt Initial i Kapitlets Begyndelse og spidsformet Udgang i Satsens Slutning, med deres Friser, Røskener, Stik og Træsnit-Billeder. Ogsaa her siger hans kunstneriske Sans ham, at der maa være Helhed i Værket Bog - og - Bind; de maa gaa sammen uden Disharmoni. Det vil ikke være vanskeligt at gøre Lytterne begribeligt, at den gradvise Forskel, der er i Bøgers Udstyr og Tryk i de mange Epoker fra 14—1500 og op til Verdenskrigen, ogsaa maa give sig Udslag i de Bind, det efterhaanden bliver nødvendigt at forsyne dem med for at erstatte de gamle ødelagte og de helt bindløse. Kunstneren kunde let stille nogle stride Modsætninger op for at illustrere sin Tankegang. Maa den gamle, billedfyldte Rævebogs Bind ikke være væsensforskellig fra Andersens Eventyr? Eller kan Værkerne fra det 18de Aarhundrede med deres fine Kobberstik taale et typisk Bindesbøll-Bind, eller kan Christian IV's Foliobibel bindes ligesom de Storværker af Johs. Larsen, som vi nu har? Saa kunde der spørges om en Række Originaludgaver af Gotfred af Ghemens Lovbøger, Simon Paullis Flora Danica, den danske Vitruvius, Holberg, Øhlenschläger, Kierkegaard, J. P. Jacobsen, og vore nulevende Forfattere kunde tænkes at komme i samme ensartede Bind.

Bogsamlerne har forlængst fattet, at dette ikke lader sig opføre, de har ligesom de fleste Kunstnere et ganske fint Blik for den Harmoni, der er i de gamle Tryk og de samtidige Bind, de forlanger, at deres ombundne gamle Bøger ikke kommer helt tilkørt og ikke afviger altfor meget overfor deres Naboer paa Reolen. I deres Bevidsthed er Nutiden kun en Periode, som ganske vist har frembragt Bøger i Læssevis; men de véd ogsaa, at bagved ligger der mange Perioder, og i dem er der tusinde Gange flere gamle Udgaver, som skal bevares fremfor de nye, og i de gamle er der Tradition, enten man saa vil følge den eller ikke. Man har Love om, at en stilfuld gammel Bygning ikke maa skæmmes ved Om- eller Tilbygning; Fortidens Monumenter maa ikke ødelægges eller vanhel-

liges. Om gamle Bøger findes kun uskrevne Love, men en gammel Bog er ogsaa et Monument, som fortjener at bevares. Har vankundige Ejere misrøgtet det, maa det med samt sit Bind bringes i god og brugbar Form igen, enten ved en gennemgribende Restaurering af Indre og Ydre eller ved af nye Materialer at bygge et andet skærmende og passende Bind om det. Dernæst kan man med Guld, Farver og Marmorering følge Tidens Stil, eller kun lade sig lede af den. Overfor Indbinding af vore Dages Literatur er Kunstneren og Samleren frit stillet, men sigter man efter at skabe et Kunstværk af Betydning, maa det erindres, at der ligger jo i mange Bøger noget dybere, vanskelig definerligt, noget subilt under det, som Øjet ser paa de hvide Blade, og som kun Tanken fatter. Hver Forfatter har sit Maal og sin Filosofi, hver Bog sit Ansigt og sin Tone. Skal der tages Hensyn til noget af dette i Bindet? Ja, det maa der, hvis — her kommer det kildne Spørgsmaal — hvis Kunstneren har Intelligens og Fantasi til at forstaa og formaa det; hvis hans Hjerne arbejder ligesaa godt som hans Haand. Dette er den vanskeligste Opgave at løse, de fleste skyder den fra sig og indskrænker sig til en ren dekorativ Tegning, nu og da med Mindelser om Bogens Emne, oftere med Reminiscenser fra den Periode, da Bogen blev skrevet eller udkom og eventuelt med Hensyn tagen til dens typografiske Form eller billedlige Udstyr.

Vi mangler stadig en grundig liden Afhandling om Bogbindets Æstetik, men mon ikke Radio-

taleren ved flere konkrete Eksempler og ved nærmere at uddybe, hvad her blot i Korthed er noteret op, vilde have givet de Tilhørere, som ikke til Stadighed omgaas Bøger, et lille Begreb om, at Behandlingen af en Bog og det Hylster, som slutter sig om den, er en ejendommelig Art Kunsthåndværk, som skiller sig fra alt andet. Der ligger en Del mere gemt deri, end man sædvanligvis tænker paa. Bogsamlere bringer en mishandlet gammel, eller en ny, ham kær Bog, Bogtrykkeren leverer et Halvfabrikat fra sig, løse eller let sammenheftede Ark, og Bogbinderen og Kunstneren, som skal arbejde videre derpaa og fuldende det, maa behandle det med den Veneration, det fortjener, som Basis for et Indhold af Aand eller Kunst, maaske endog kombineret af begge. Reelt Håndværk og fornuftig Hensigtsmæssighed er her paa sin Plads, Personlighed og Fantasi kan hæve Arbejdet op i en højere Sfære, men Skønhed maa præge det hele.

For de fleste Boginteresserede er dette jo nærmest Selvfølgeligheder, men de maa frem gang imellem, naar Lejlighed bydes og, som sagt, saalunde kunde jeg tænke mig, at Tegneren omtrent vilde have formet sit Indlæg i Diskussionen. Thi jeg tror, at han er een af dem, der i denne Sag baade har Forstaaelse og noget paa Hjerte.

Stempler, tegnede af Anker Kyster.

Udkast til blindtryk tegnet af Anker Kyster.